

שמעתא עמיקתא

גליון תקי"ז | פרשת שמני - פרה | תשפ"ב | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

האם צריך עירוב תבשילין כשהכין כל התבשילין קודם יו"ט

- א. עירוב תבשילין. ב. מצוה או מתיר - לערב כשהכין כל צרכי בישולו קודם יו"ט. ג. אינו בטוח שיצטרך לעשות מלאכה. ד. לברך עליו בעמידה או בשיבה.
- ה. מערב בין השמשות. ו. לברך במקום ספק. ז. ספק במעשה או ספק בפוסקים. ח. חילוק בין סוגי הספקות. ט. לערב ביו"ט ראשון עבור יו"ט שני.

א. עירוב תבשילין

תנן **בביצה** (טו.) יו"ט שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיו"ט לשבת, אבל עושה תבשיל מערב יו"ט וסומך עליו לשבת. ואמרו **בגמ'** מאי טעמא אמר רבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. **ופרש"י** מתוך שמערב זוכר את השבת, ואינו מכלה את הכל ליו"ט, ובורר מנה לזה ומנה לזה. רב אשי אמר אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול. **ופרש"י** א"כ התחיל מבעו"י, שאינו אלא כגומר והולך, אבל אתחילי לא, ע"כ. וכן הובא **בטשו"ע** (סי' תקכ"א) דיו"ט שחל להיות בער"ש, לא יבשל בתחלה לצורך שבת בקדירה בפני עצמה, ועיי' עירוב, מבשל בתחלה לשבת. וכתב **הרמ"א** דפי' ענין העירוב הוא שיבשל ויאפה מיו"ט לשבת עם מה שבשול אפיה כבר מעיי"ט לשם שבת, ונמצא שלא התחיל מלאכה ביו"ט אלא גמר אותה. ועיי' **בשמעתא עמיקתא** גליון תל"א בענין חובת עיי"ט מיו"ט לשבת לצורך הכנת שאין בהם מלאכה.

ב. מצוה או מתיר - לערב כשהכין כל צרכי בישולו קודם יו"ט

ועיי' **ברמב"ם** (יו"ט פ"ו ה"א) שכת' שיו"ט שחל להיות ער"ש אין אופין ומבשילין ביו"ט למחר בשבת, ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבא לבשל מיו"ט לחול, שקי"ו הוא לשבת אינו מבשל כ"ש לחול, לפיכך אם עשה תבשיל מעיי"ט שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביו"ט לשבת הרי זה מותר, ע"כ. ומלשונו משמע דהעירוב אינו מצוה אלא מתיר.

והרא"ש (עירובין פ"א סי' ט) כת' דבעירובי תבשילין כתוב בתוס' שאם מערב עבור אחרים יכול לזכות להם את העירוב עיי' אשתו שהרי גם היא צריכה לזכות כשבעלה מערב (וכיון דזכיה לנפשה זכיה נמי לאחרני, קרבן נתנאל), ולי"נ דאינו יכול לזכות על ידה דכשהוא מערב עיי"ט אינו מזכה לאשתו ובניו, אלא כשהוא מערב כולם מותרים בלא זיכוי (מידי דהוי אעירובי חצרות) וכיון דאי"צ לזכות אין מוזכר על ידה מידי דהוי אעירובי חצרות שאין לה בית באותו חצר, ע"כ. וי"ל **דהתוס'** **והרא"ש** בזה פליגי דתוס' ס"ל דהוי מצוה וא"כ היא מוטלת על כל אורי"א וע"כ זוכה עיי' אשתו, והרא"ש ס"ל דהוא מתיר וע"כ כל מי שנטפל לבעה"ב אי"צ לערב כי יש כאן מתיר לכל בני הבית.

והנה **הטור** (סי' תקכ"ב) כתב **דמצוה על כל אדם** לערב וגם **מצוה על כל גדול העיר** לערב על כל בני עירו, ונפקא מינה למי שהוא טרוד או שכח ולא עירב שיוצא בעירובו של חבירו, אבל מי שאפשר לו לערב ואינו מערב אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר נקרא פושע ואינו יוצא בו. וכתב **הב"י** (שם) שהטור למד דאיכא מצוה לערב מהא איתא **בביצה** (טו.) שלחו מנות לאין נכון לו, מאי לאין נכון לו, למי שלא אכל מהו להניח עירובי תבשילין, אבל מי שהיה לו להניח אלא הניח פושע הוא, ע"כ. וחזינן דמי שהיה לו להניח צריך להניח. וכן פסק **השו"ע** (סי' ט) דמצוה על כל אדם לערב, ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו.

ועיי' **בט"ז** (סי' נ) שהקשה דהרי מהא **דביצה** יש להוכיח להיפך, דהרי אמאי הוצרך לצוות לשלוח מנות לאותן שלא הניחו באונס והא מי שנאנס מותר לו לסמוך על גדול העיר דודאי הניח גם על אחרים כיון שהוא מצוה אע"כ דלאו מצוה היא.

והא"ר (אות ט) תרץ דמש"כ **הטור** דהוי מצוה היינו כי ראה שרגליו לשכוח מכת טרדות הזמן, אבל בימי השי"ס לא היה מצוה. עוד אפשר דמייירי איתון שבאו חוץ לתחום שלא יוצאים בעירוב של אותה העיר, ע"כ. **והפמ"ג** (מ"ז ס"ג) הביא תירוץ השני. **והנש"א** (ככל קב ס"ק ד) הביא תירוץ הראשון.

והמאמר (סי' ט) כת' שאין הכוונה שדבר זה תקנת חכמים או מצוה קבועה, אלא הכוונה דטוב ונכון לעשות כן, ולמדוהו ממה שמצינו לקצת אמוראים שהיו עושין כן, וע"כ לא קשה קושיט הטי"ז כי י"ל שלא היה הגדול מניח בשביל כולם כי אין זו מצוה קבועה על הגדול, ע"כ. מובאר דאין זה מצוה. וכן מובאר בדבריו (סי' ס"ה) שדן לענין מי שהכל מוכן לו אם צריך לערב כדי שתוכל להדליק נרות ביו"ט לצורך שבת. ומשמע דלסבורים שלהדלקת נרות לא צריך עירוב אין זה מצוה. וכן פסק **הכה"ח** (אות ק"א). וכן משמע **מהאג"מ** (אורח חיים סי' כ) אית' כ"ז אית' כ"ז) שכת' דמי שהכין כל צרכי בישולו קודם יו"ט וגם יש לו נר דלוק אינו מצוה לערב (אולם אם אין לו נר דלוק יש מתי' הפוסקים אם צריך לערב). וכן דעת **הגרש"א זצ"ל** (ש"ש פ"ב הגה נה) דעיי"ט אינו בגדר מצוה, והברכה היא רק מפני שהעירוב מועיל להתיר עשיית מלאכה, ולכן אם אינו חושב כלל לעשות מלאכה, אין מקום לברכה, ע"כ. ודלא **כמהעידים זמנים** (ח"י סי' קכ"ד ד"ה אמנם) שכתב דעיי"ט הוי מצוה בכל אופן, כי יסוד התקנה הוא מפני כבוד שבת, שיזכור את שבת כשבשול לכבוד יו"ט, וא"כ אף שאינו מלאכה אפיה ביו"ט גופא, שייך תיקון עיי"ט, ע"כ. ולפי הני"ל אין דבריו מוכרחים.

ג. אינו בטוח שיצטרך לערב מלאכה אפיה ביו"ט שבת

ומי"מ נראה שמברכים על עירוב אף כשיש ספק אם יצטרך לעשות מלאכה, דכך היא התקנה לעשות מלאכה אם יצטרך. וכן נראה **מהבה"ל** (שם ד"ה ומצוה על כל גדול) שכתב שהמערב עבור אחרים רק שאין לעשות כן בין כשכולל עצמו בעירוב זה, בין כשכבר עירב ומערב עתה בשביל אחרים בלבד, אלא דמסקפא לי אם יכול לברך כיון דאינו יודע לו אם יצטרך לזה לפי דעת המחבר שכל אחד צריך לערב לעצמו, ע"כ. מובאר דמספ"ל דוקא כשמערב על אחרים ואיכא ספק אם צריכים לו. אבל בלא"ה מוכח דמתיר לו לעצמו.

ד. לברך עליו בעמידה או בשיבה

ונפ"מ בזה לענין מה שמצינו **במ"א** (סי' ס"ה ס"ק ב) שתמה על הא דקיי"ל **בשו"ע** (אורח חיים סי' ס"ה) דמברכים על הציצית בעמידה, דהא **בשו"ע** (יו"ד סי' שכ"ט א) איתא ששאה יכולה להפריש חלה ולברך כשהיא ערומה בתנאי שיושבת ופניה שלמטה טוחות בקרקע. משמע דמתור לברך מיושבת, וי"ל דהפרשת חלה אינו מצוה כ"כ דאינו עושה אלא לתקן מאכלו דומיא דשחיטה, ע"כ. וכן נקט **הגר"א** (שם אות ג.) ולפ"ז י"ל דהיי"ב בעירוב תבשילין כיון ששינו אלו תיקון עיי"מ לבשל לצורך שבת דינו כני"ל שיכול לברך אף בשיבה. וכן דעת **הפ"ח** (נו"ד סי' א ס"ק ג) **והרע"א** (על הטי"ז נו"ד סי' א ס"ק ז).

והט"ז (נו"ד סי' א ס"ק יז) חולק על סברת **המ"א** וכתב דהפרשת תרומה הוי עיקר הברכה על מצות הפרשה לא על איסור אכילת טבל, שהרי מצות הפרשה חיוב עליו אפי' אם אינו רוצה לאכול מן התבואה עדיין, והוי מצוה זו כשאר מצות, ע"כ. **והביאור הגר"א** (אורח חיים סי' ס"ה ס"ק א) כת' דמש"כ **המ"א** שחלה אינה מצוה, דבריו אין להם שחר, והלא אסור לעשות עיסתו קבין ואמרינן בפ"ג דפסחים מאי דעתך לחומר' אומר' דאית' לידי קולא, ע"כ. ולכא"ו י"ל שדחו כוונתה המ"א דיש גם מצוה אלא שהעיקר הוא מתיר וכן משמע מלשונו. ועיי' **בישועות ינקב** (אורח חיים ס"ק ב) **ובערוה"ש** (אות ג) שדחו הראייה מהא דחלה, דשאני התם שמחמת שהיא ערומה אינה יכולה לעמוד. ועיי' **בפנ"י** (מגילה כא), **באבנ"ז** (נו"ד סי' צ"ג), **בדעת תורה** (אורח חיים) **ובהר צבי** (אורח חיים סי' קל). ולפ"ז י"ל דלכו"ע (אף לסבורים דהפרשת ת"מ הוי מצוה) על עירוב תבשילין ניתן לברך אף בשיבה כי אינו אלא מתיר.

ה. מערב בין השמשות

איתא **בשבת** (לד.) מערבין עירובי חצרות בבה"ש, אבל לא עירוב תחומין. **ופרש"י** דטעמא דמערבין עירובי חצירות בבה"ש היינו משום דחומר' בעלמא הם, אבל עירובי תחומין אסמכיניהו רבנן אקרא. וכן פסקו **הטשו"ע** (רס"ה רס"א).

ועיי' **במרדכי** (שבת סי' רצ) שספק חשכה מערבין ערובי חצרות, וכשכן פסק **הר"ח**, וכן פי' בהדיא **בירושלמי**, וה"ה עירובי תבשילין ספק חשיכה מערבין, ע"כ. וכן פסק **הרמ"א** (סי' תקנ"ט סי' א). וכן הביא **הבה"ל** (סי' רס"א על סי' א"ה ומערבין). **והגר"ז** (אות ט) כתב שמתור לערב בבה"ש של ליל יו"ט אע"פ שהוא ספק לילה לפי שספק דברי סופרים להקל ואנו תולין לומר עדיין יום, ע"כ. ומבואר דאמרינן ספק דרבנן לקולא בעירוב. ושור"ר שכן מובאר **במאירי** (ביצה טו.) ד"ה אמר המאירי).

יש לעיין האם מברכים בחיי"ג על העירוב, דלמא כיון דהוי ספק קיי"ל ספק ברכות להקל, או דלמא כיון שאנו אומרים שניתן לסמוך על עירוב זה שוב ניתן לברך עליו.

פניני הלכה

האם מתענים בחודש ניסן ביום פטירת אביו או אמו

א - איתא במס' **סופרים** (פכ"א ה"ב ה"ד) ולמה אין מתענין אותן בחודש ניסן, מפני שבא' בניסן הוקס המשכן, וי"ב נשתי, וי"ג היה עושה ביומו יו"ט, וכן לכל שבט ושבת, וכל א' היה עושה ביומו יו"ט, וכן לעתיד לבא עתיד המקדש להבנות בניסן לקיים מה שנא' אין כל חדש תחת השמש. לפיכך אין אומרי' תחנונים כל ימי ניסן, ואין מתענין עד שיעבור ניסן, המצה כדי שיכנסו בתאוה, והתלמידים מתענין בו שני וחמישי מפני חילול ה' ומפני כבוד ההיכל שנשרף. בד"א בצנעה, אבל להזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן.

וכתב **הב"י** (סי' תכ"ט) דנראה דהכי פירושו, אין מתענין בכל חודש ניסן מאחר שבאחד בו הוקס המשכן ובי"ב ימים שלאחריו הקריבו הנשיאים קורבנם ואח"כ חג הפסח שבעה ימים, הרי רובו יצא בקדושה, והילכך אין להתענות בו כלל. ועיי' חזקוני לפרש כן דאי תימא דשהוקס המשכן ושהקריבו הנשיאים, אינו טעם אלא לשלא להתענות באותם ימים עצמם, קשה דליום ראשון לא בעי טעמא דתיפוק ליה דהוי ראש חודש ואין מתענין בראש חודש. ועוד דאם כן לית לן שלא להתענות אלא ביי"ג ימים אלו בלבד, והיכי קאמר ואין מתענין בו עד שיצא ניסן, לכן נראה כמו שפי' דמטעם אותן י"ג ימים קאמר דאין מתענים בכל החודש.

אולם **הטור** (סי' תכ"ט) כתב דז"ל - מצאתי כתוב מר"ח ניסן עד אחרי איסור חג, אין נופלין על פניהם לא ביום ולא בלילה, ואין אומרים צדקתך במנחה בשבת, ואין מתענין ואין מספדין. והכי איתא בפרק בתרא דמסכת סופרים מפני מה אין מתענין בניסן וכו'.

ובב"י העיר על דבריו דהאין כתב דמראש חודש עד אחר איסור חג, דמשמע דמאיסור חג והילך נהג להתענות, ומתי' ראייה ממסכת סופרים, הא במסכת סופרים אסר להתענות בכל חודש ניסן ואף לאחר איסור חג. ונראה לי דמשום דבגמ' דידן משמע דאין איסור כלל להתענות בניסן, דאמרינן בסוף פרק שני דתענית (ז:) מריש ירחא דניסן דלא למיספד ומתעניא ביני דלא להתענות, וקימא לן בפ"ק דר"ה (יט:) בטלה מגילת תענית, וזה היפך המנהג שנהגו שלא להתענות עד אחר איסור חג, ועיי' רצה להביא סמך למנהג ממסכת סופרים שאוסר להתענות בניסן, ואע"פ שבימים שמתענין חג עד סוף החודש לא נהגו כמסכת סופרים, אין בכך כלום, דהא דליגא דגמי כולחו שרו, הילכך מאי דנהוג נהוג ומאי דלא נהוג לא נהוג עיי"ש.

אומנם **הד"מ** (שם ס"ק ב) כתב דהמנהג שאלה להתענות בכל חודש ניסן.

וכ"כ למעשה **המחבר** בשו"ע (שם ס"ב) - אין נופלים על פניהם בכל חודש ניסן, ואין אומרים צדקתך בשבת במנחה ואין מספדין בו ואין מתענין בו להזכיר בציבור, והבכורות מתענין בו בערב פסח.

ב - והנה **בטור** כת' "והתלמידים מתענין בו שני וחמישי ושני מפני חילול ה' ג, ימים. וי"ל דהך שלושה ימים אחר הפסח כמו שרגליו באשכנו להתענות שלשה ימים אחר הפסח, וכן אחר הסוכות מפני שהם ימי משה ושמה מתוך כך באו לידי עבירה".

ובב"י כתב להעיר דבמסכת סופרים אשר בידנו הגי' "והתלמידים מתענים בו שני וחמישי ושני מפני חילול ה' ומפני כבוד ההיכל שנשרף, בד"א בצנעה אבל להזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן". ומשמע דהיינו לומר שהתלמידים נהוגים להתענות שני וחמישי ושני של כל השנה, גם בחודש ניסן מתענין, דאין לבטל אותן תעניות מפני מה שהקריבו הנשיאים ועשר יום טוב.

אולם **הד"מ** (שם ס"ק ג) כתב דאין המנהג כדברי הב"י, אלא אין מתענין בו כלל, אפי' יום שמת בו אב או אם, אבל תענית חלום מתענין דלא עדיף משבת ויום טוב.

1. **החכם כמקום ספק**

והנה **החכם צבי** (סי קל) הכריע לענין לערב על מליח וכו', שאין לערב עליו כיון שהוא מחו', אלא שבדיעבד אם עירב עירובו עירוב, ושעת הדחק כדיעבד דמי. ועיי'יש שיצא להסתפק אם יש לברך עליו, מי נימא כיון דע"פ יוצא בו משום עירובי תבשילין שפיר דמי לברך עליו או דילמא כיון דברכות אינן מעכבות אף דנפיק בהו יד"ח ע"ת עדיף טפי שלא לברך עליו וכן נר' להניחן בשעת הדחק למצות ע"ת בלא ברכה, ע"כ. ועי' **בנודע בשערים** (ססי ו) הובא **במהרש"ם** (דעת תורה סי' שצג על סעי') שנסתפק במערב עירובי חצרות בין השמשות אי צריך לברך והניח בצ"ע, ופשט ע"פ הח"צ הני"ל שאינו מברך. וכן פסק **הכה"ח** (סי' שסו אות קלח). אלא דלכאורה דבריו צ"ע, שהרי מציינו **בטור** (סי' תפט) שפסק כשיטת **הרא"ש** (פסחים פ"י סי' מ) דס"ל שמוטר לספור ספה"ע מספק חשיכה כיון דהוי ספק דרבנן ולקולא. ו**השו"ע** (סעי' ב) כתב שראוי לנהוג **כהרשב"א** (ח"א סי' קנד) שנקט שהמדקדים אינם סופרים עד צה"כ. ובאר **המ"ב** (סעי' א) דבנות המחרב דמן הדין היה אפטר להקל, אלא שממ"מ אינו נכון להכניס עצמו לספק לכתחילה, ועל כן המדקדים ממתניין עד צה"כ. מבואר דלכתחלה ראוי להמנע מלהכנס לספק דרבנן, אבל אם צריך רשאי, ומשמע מסתימת דבריו דאפילו מברך על זה. וכן מציינו **בה"ל** (סי' קס ד"ה מים שיש) בשם **הפמ"ג** בענין מים שהם ספק אם נעשתה בהם מלאכה, שאחרי שהרשוהו חז"ל ליטול באתם מים בכה"ג יכול אפי' לברך. וכן מציינו לענין עירוב חצירות בבה"ש (כמבואר להלן), ע"כ. [ועי' עוד **בה"ל** (סי' רסא סד"ה ושיעור וזמן) האם לדעת המקילים יש להקל בבה"ש דר"י או דר' יוסין].

אלא שהעירוני שיש להקשות על זה **מהמ"ב** (סי' סז ס"ק א, וסי' תרפו ס"ק ה) שפסק שהמקיים מצות שופר ולולב בבין השמשות לכוי"ע מברך כיון שבוהו הספק הוא אם חייב עתה כלל בהמצוה. ועיי'יש (סי' תרב ס"ק א) שכת' שאפי' בימים שהחייב הוא מדרבנן הדין כן. ונר' לחלק שהרי הטעם שמוטר להיכנס לבית הספק כנ"ל בענין ספה"ע הוא משום ספק דרבנן לקולא, וע"כ הרוצה לספור בבה"ש רשאי משום שמ"מ סופו להיות חייב, וע"כ הקולא לגביו היא שכבר יכול לקיים המצוה ולהתחייב בה, משא"כ במצות נטילת לולב (או שאר מצוות הני"ל) שעומד להיות פטור הקולא לגביו היא לפטור מהמצוה, וע"כ אף אם מחמיר על עצמו לקיימה אסור לו לברך עליה מספק, ודו"ק. שו"מ שכ"כ נמי **בבצל החכמה** (ח"ד סי' קעג אות ב). ועי' עוד בזה להלן. ולפי הני"ל ל"ל שהמערב בבה"ש יכול לברך, כי לדידה הקולא היא שיכול להמשיך לערב ע"מ שיוכל לעשות הכנות מיו"ט לשבת. וכן מציינו **בשו"ע** (סי' שצג סעי' א) שפסק שאין עירובי חצרות ואי שיתופי מבואות מערבין אותם בה"ש, ואפילו אם כבר קבל עליו תוספת שבת. ויש אוסרים אם קבל עליו תוספת שבת. וכתב **המ"ב** (סי' רסא ס"ק א) דכיוול אף לברך כשמערב בבין השמשות (ושם מייירי לענין עירבי חצרות). ועי' עוד **במ"ב** (סי' שצד ס"ק א) שכתב לחלק בין להניח העירוב בבה"ש, לבין ספק אם הונח העירוב כלל דגרע טפי ולא מהני. ועי' בזה **בה"ח** (יו"ד סי' קי דיני ס"ס אות ד).

2. **ספק במעשה או ספק במוקדם**

ועיין **בתרוה"ד** (סי' רסא) שנקט שפלוגתא דרבנותא (אפילו פלוגתת הראשונים) נמי ספק הוא כמאן קיי"ל, ונחשב כספק ולקולא מדכיל. והביאורה **הב"י** (סי' קס), **המ"ב** (סי' ג), ו**המ"ב** (סי' מז). ועי' **בה"ח** (יו"ד דיני ס"ס סי' קי אות ד ואו"ח סי' קס אות נה). ואדרבה עי' **בתרוה"ד** (סי' קעג) דספק דרבנותא עדיף מספק דמעשה. וכן פסק **הש"ך** (יו"ד סי' נו ס"ק א). וכן נקטו **בתורת השלמים** (מחודש או וב) ו**בפמ"ג** (יו"ד סי' קה מ"ז ס"ק א). ועי' **בה"ח** (יו"ד דיני ס"ס סי' קי אות ד) מש"כ בענין לעשות ספק בדבר שנקבע הלי' בשו"ע לבני ספרד שקבלו הוראות מרן, ועיין בענין זה **בשד"ח** (ח"ה דברי חכמים סי' ד ס"ה ספק, וכללים מע' הסמ"ך כלל יח).

3. **החילוק בין סוגי הספקות**

מעתה צ"ע טובא על דברי **החכם צבי** הני"ל שפסק להחמיר שלא לברך במקום ספק, והרי נבט"י, בספה"ע וכו', מבואר שמברכים במקום ספק. וכן העירוני **מהאבני"ז** (יו"ד סי' שסח אות ד) שדחה דברי **הח"צ והנודע בשערים** ע"פ **הפמ"ג** (או"ח סי' קס מ"ז ס"ק ט) שפסק לענין מים שספק כהר"ם לנ"י דמברך על הנטילה.

ואפשר דס"ל **להח"צ** דספק מים שנעשו בהם מלאכה הו"ל ספק במציאות וע"כ תלינן שלא נעשו בהם מלאכה, וכן בספה"ע ועי"ח בבה"ש תלינן דהוי יום וכמ"ש **הגר"ז** הני"ל דתלינן דהוי יום, משא"כ בספק דדינא דא"א לתלות שמסתמא הלכה כאחד מהם שזה וזה דברי אלוקים חיים, והא דבמקום ספק מקילינן היינו כי סמכינן על המקילין, אבל אכתי לענין ברכה אין כאן הכרעה לגמרי, וע"כ א"א לברך ע"ז. אלא שמדברי הפוסקים הני"ל דס"ל שספק פלוגתא חשיב בכלל ספק לא משמע הכי. ודלמא **הח"צ** נקט כן דוקא בנדון דשם משום דס"ל שאין זה ספק שקול להחשיבו כספק דרבנן לקולא ולברך. ועי' מש"כ **בשמעתא עמיקתא** גליון מ"ו.

ועי' **בה"ל** (סי' רסא על סעי' א ד"ה עירובי חצרות) שהוכיח **מהמ"א** בסי' ר"ס סק"ג שמהדר למצוא טעמים למה צריך להזדרז על ע"ח קודם בה"ש, דפסיקא ליה דבבה"ש יכול לברך ג"כ כשמניח הע"ח ולא הוי כשאר דברים דקיי"ל ספק ברכות להקל, והטעם צ"ל דלענין עירוב חצרות קדיל עשו הדבר כאלו הוא יום ודאי, ע"כ. [ועיי'יש שמסתפק מה דין ספק אם עירב, אם אמרינן ספק דרבנן לקולא לא אלו. ועי' בזה **במשנה למלך** (בכורות פ"ד דין א), **בשער המלך** (שם), **בפת"ש** (יו"ד סי' קי ס"ק ב) ו**בה"ח** (יו"ד דיני ס"ס אות ד)]. אלא דצ"ע אמאי צריך למצוה זה, והרי מבואר בהא דספה"ע דבכה"ח דהוי ספק דרבנן לקולא דתלינן דלילה הוא. ודלמא ס"ל להבה"ל לחלק בין מצוה למותר, והיינו דהיכן דהוי מותר י"ל דהחמירו דהוי דכיון דליכא חיוב עדיף שלא יכניס עצמו לספק ושב ואל תעשה עדיף, משא"כ במצוה הקילו כי עדיף שיקיימנה, וע"כ כת' הבה"ל שאינו כן אלא הקילו אף בזה. ולפ"ז י"ל דבע"ח יודה **הח"צ** שמברכים במניח בבה"ש ודלא **הנודע בשערים** הני"ל. וכן ראיתי **בדברי מלכיאל** (ח"א סי' ד"ה וסי' תקכו) שדחה דברי **הנודע בשערים** דהא מפורש בשבת כ"ג דלרבא מברכין על תקנת חז"ל שבאה מצד ספק. ורק דמאי שאני דרוב מעשרין. והי"נ כיון דמפורש ב"ש דמערבין בה"ש והקילו חז"ל. ועיקר תקנת ע"ח נעשה כן, א"כ שפיר מברכין, משא"כ בספיקא דדינא דאין מערכים, משום שזה רק ספק במקרה ולא תקנה קבועה, וע"כ שפיר מברכין אף בבה"ש, אע"פ שאפשר דהוי לילה ואין עירובו עירוב, ובאמת גם דברי הח"צ צ"ע כיון שמתיר לכתח' לערב בדגים מלוחים שפיר היה צריך לברך, ע"כ. [ובעגן גוף הדין של הח"צ עי' **במ"ב** (סי' תקכו ס"ק ג) שפסק דלא מערבין כלל על מליח משום דלא חשיב תבשיל, דלא כהח"צ].

4. **לערב ביו"ט ראשון עבור יו"ט שני**

ועי' **בשו"ע** (שם סעי' כב) דאם נזכר ביו"ט ראשון שלא עירב, אם הוא ביו"ט של ר"ה אינו יכול לערב על תנאי, אבל אם הוא ביו"ט של גלויות יכול לערב בתנאי, אם היום קודש אינו צריך לערב, ואם היום חול, בעירוב זה יהא שרי לן לאפויי ולבשולי וכו', ע"כ. וכת' **המ"א** (סי' כה) בשם **השלט"ג** דמברך בכה"ג. וכת' **במחצה"ש** (סי' כה) שאע"פ שלא מצא כן **בשלט"ג**, אך **הכנה"ג** (הגה"ט) כת' שיכול לערב בתנאי ואע"ג דמערב מספק מברך דאין זה ספק כשאר ספקות דאין מברכין עליו, ע"כ. אלא **שהרע"ב** (על המ"א שם) בשם **לחם סתרים** (סוף הספר כללים סי' ט) העלה דאין לברך. ועי' **באלף לך שלמה** (סי' שזג) שכתב בטעם הסבורים דמברך בכה"ג, כי בע"ת עיקר הברכה נתקן על הספק בגלויות, ועוד דהיא בכלל ברכת הודאה א"כ אף אם אינו חייב עתה לערב עכ"פ הוי הודאה לזמן שיצטרך לו, לכך בודאי גם על הספק מברכין, ואין חילוק בין אם מערבין בעיו"ט או ביו"ט ראשון. והמחמירים ס"ל דאם מברך הוי זלוזל ביו"ט ראשון שיאמרו שהוא חול.

ולמעשה **המ"ב** (סי' עד) פסק דאין לברך, והוסיף שכן הוא **בשטמ"ק** (ו. ד"ה ומתנה), אלא ששם כת' שאמרו בתוספות דאינו מברך על עירוב על תנאי דשמה הוא ברכה לבטלה. ולכאורה צ"ע אמאי לא נימא דמכח ספק יברך דומיא דמערב בבה"ש. ועי' **בדברי מלכיאל** (שם ד"ה וסי' תקכו) שכתב דנראה טעם המ"א בכין שכן תקנו חז"ל שיעשו ע"ת אף ביו"ט ראשון כדי שיהא זכור של שבת. הרי הוא מקיים תקנת חז"ל וצריך לברך כיון שעיי"ז מותר לו לבשל לצורך שבת, ונהי דשם מסתבר שא"צ לברך כי אין זה מעיקר התקנה רק דמ"מ מותר לבשל, אבל בני"ד שמוטר לערב לכתחילה בה"ש מברך, ע"כ.

5. **מסקנא דידינא**

א' יו"ט שחל בערב שבת, אין אופיין בו, אין מבשלין בו, וכן לא עושים מלאכה, לצורך שבת (ו"י"א שאף הכנה שאין בה מלאכה אסורה) אלא אם כן עשה עירוב תבשילין, דהיינו שמכין תבשיל (כזית) ופת (לדעת הרמ"א לכת' כביצה) בערב יו"ט וסומך עליו שיהא בהכנה זו משום תחילת הכנתו לצורכי שבת. ובדיעבד אם הכין רק תבשיל סומך עליו. ב' אם הכין כל צרכי בישולו קודם יו"ט וגם יש לו נר דלוק, אין מצווה לערב. ג' אם יתכן שיהיה לו צורך לבשל ביו"ט לצורך שבת, אף שאינו בודאי, מערב בברכה. ד' לכתח"ש על ערב לשקיעה אם שח"י יכול לברך אף בבין השמשות בברכה.

ואכן **המחבר** כתב בשו"ע - "דאין מתענין בו להזכיר בציבור". ושמעו דתענית יחיד שרי להתענות בו. ואילו **הרמ"א** בהגהותיו כתב - ונהגו שאין מתענין בו תענית כלל, אפי' יום שמת בו אביו או אמו. וא"כ לכא"ו נמצא דהנהגים כהמחבר יכולים להתענות בחודש ניסן תענית יחיד ביום שמת בו אביו או אמו. אבל הנהגים כהרמ"א נהגו שאין מתענים בו אף תענית יום הפטירה.

ג - ויעי' **במור וקציעה** (סי' תכ"ט) דביאר דלא פליגי הרמ"א והמחבר בדינא אלא במנהגא, ומר כי אתריה ומר כי אתריה. דאף הרמ"א מודה דמעיקר דינא לית ביה איסור תענית, וטעמא דאנו מקילים שלא להתענות בתענית ביום שמת בו אביו או אמו או בתענית חתנים, היינו משום דלאו חובה ניהוה אלא מנהג וידחה מנהג מפני מנהג, ותו דמעיקרא הכי קיבלו עלייהו להתענות בימים שאומרים בהם תחנון דוקא, ובימים שאין אומרים בהם תחנון לא נהגו כלל להתענות, לא ביום מיתת אב ואם ולא תענית חתנים, וא"כ נמצא שלא חל החיוב כל עיקר בימים אלו. וע"כ דברי הרמ"א נכונים הם ואין לזוז מהם באתרא דנהוג, ונהרא נהרא ופשטיה.

והנה **בכף החיים** (להגרי"ח סופר צ"ל - סי' תכ"ט ס"ק כ"ו וסי' ל"ו) נראה דדעתו נוטה למעשה אחר מנהג בני אשכנז, דאין להתענות ביום שמת בו אביו ואמו.

ודבריו צ"ב, דמדברי פוסקי ספרד אין נראה כן, דיעווי **בשיירי כנה"ג** (סי' תכ"ט בגהות הטור) דכתב על דברי הרמ"א דאין מנהגו כן, אלא כל תענית יחיד שאינו להזכיר בציבור אנו נוהגים להתענות, ואף יום שמת בו אביו (ואף הכה"ח עצמו ציין מתחילה לדבריו).

ועי' עוד בשו"ת **כנה"ג** (סי' נ"ט) דנשאל בזה למעשה באדם שנפטר והרוי בחודש ניסן אם יתענה לשה הבאה בחודש ניסן או לא, והעלה שם דהטוב והישר להתענות באותו יום אף בחודש ניסן. וציין לדבריו **הברכ"ל** (סי' תכ"ט ס"ק ד).

וכ"כ **בבית דוד** (סי' קל"ח וקמ"א) דאין דעת המחבר כהרמ"א, דלדעת המחבר אין לאסור תענית ביום פטירת אב ואם, דאין לאסור אלא בציבור, וכן המנהג בשאלונקיי שמתענים בו ביום שמת אביו או אמו. והביאו **השולחן גבוה** (סי' תכ"ט) וכתב - ומעתה הדבר פשוט דיום שמת לו אביו ואמו דמותר להתענות כשאר ימות השנה. ובפרט דתענית זו על אביו ואמו היא מצוה, כמ"ש **הכל בו** שליהו הלי' אבל סי' קי"ד. **העולה דינא** - מנהג בני אשכנז דאין מתענים בחודש ניסן ביום פטירת אביו או אמו. אולם למנהג בני ספרד אף בחודש ניסן רשאי להתענות ביום שמת בו אביו או אמו.

כתב ע"י

הרה"ג שמעון פלולי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

קריאת התורה (ד)

הזהירות **מלדבר בשעת קריאת התורה** - "והנה כל זה הסעיף הוא תוכחת מגולה לאותן האנשים המפקירין את נפשם ומספרים בשיחה בטלה בעת הקריאה, אם בין גברא לגברא שהספר סתום אסור לספר עם חברו (ולכמה פוסקים אסור אפילו בדברי תורה) כמה יגדל האיסור בעת שהספר פתוח, שבזיון הוא כשמה אזנו מלשמע דבר ה' וגדול עונו מנשוא... ולבד זה מצוי למה פועים חילול השם ע"י זה ברבים... וגם תפילתו מתועבת עבור זה לפני ה' כדכתיב "מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבת" ואשרי מי שנתן כבוד לתורה וכמו שנאמר כי

מכבד אכבד" (ביאור הלכה סוף סי' קמ"ו)

- "...ומה גם שלא לדבר איזה שיחה בעת קריאת הפרשה, ר"ל מענשו הגדול המבואר בוהר הקדוש... לכן ראוי לאדם לחוס על נפשו היקרה ולהזהר מאד באזהרת הזהר הקדוש הני"ל" (יסוד וישרש הנבונה ה, ט)

נערך על ידי מו"ם "עבודת שבת קודש"

לע"נ מרן שר התורה והיראה רבם של כל בני הגולה

רבינו שמריהו יוסף קנייבסקי זצוק"ל

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503